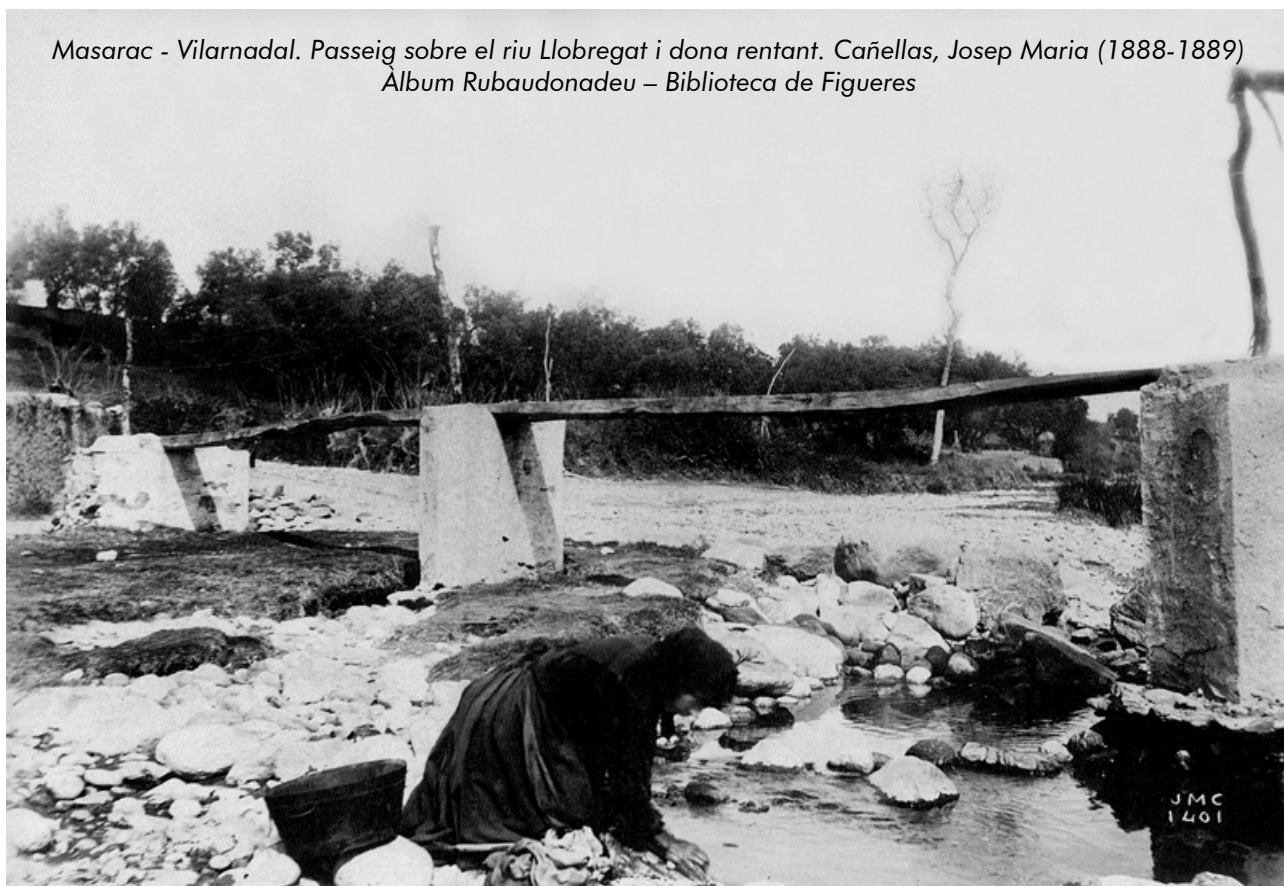

VILARNADAL CABANES I EL LLOBREGAT

*Masarac - Vilarnadal. Passeig sobre el riu Llobregat i dona rentant. Cañellas, Josep Maria (1888-1889)
Àlbum Rubaudonadeu – Biblioteca de Figueres*

El Llobregat d'Empordà recull les aigües de la major part del vessant sud de l'Albera i aflueix a la Muga dins el terme de Peralada. Es forma al pic de Llobregat (918 m alt.), a l'E del coll del Pertús. Passa per la Jonquera, i rep per l'esquerra la riera de Torrelles i l'Orlina, amb la riera d'Anyet —procedent del puig Neulós (1 249 m alt.)—, i per la dreta el Ricardell.

Històricament el seu curs ha marcat el límit entre els termes de Vilarnadal i Cabanes i quan els aiguats n'han desviat el camí ha calgut determinar el terreny que corresponia a cada municipi i l'ús que se'n feia dels béns comuns. Periòdicament els dos pobles revisen les fites que delimiten el territori.

La proximitat entre els dos pobles ha propiciat les relacions d'amistat entre els seus veïns i ha generat més d'un casament però també ha estat font de conflictes. Està documentat que, per una qüestió o altre, les disputes entre senyors, veïns, ajuntaments es remunta a sis-cents anys enrere.

Antònia Gimbernat Gou. Cabanes, 2021

Comtat de Peralada

Els establiments del riberal del Llobregat i de la Muga

A: COMPTE I FREIXANET, Albert.

Cabanes al segle XVIII: un exemple d'expansió de les terres de cultiu per mitjà d'establiments i roturacions d'aigualleixos i garrigues.
Annals de l'IEE, núm. 29, Figueres, 1996

... Els aiguats, que rarament deixaven de presentar-se en el transcurs de l'any, sovint de manera catastròfica, a més de cobrir bona part de les terres cabanenques en retornar el riu al seu llit, deixaven extenses superfícies embassades, ja en forma d'estanys (encara existeix un paratge amb aquest nom), braços morts o sòls enllotats: els anomenats a l'Empordà aigualleixos. Aquests sòls, no obstant, com a conseqüència de les constants aportacions de llot, ric en matèria orgànica, eren de gran fertilitat i molt aptes per a cultius d'estiu –la temporada menys perjudicada per les avingudes–: cultius hortícoles, blat de moro, farratges, etc. D'aquí ve que, una vegada convertits en terres agrícoles, llurs propietaris intentessin protegir-los mitjançant terraplens de defensa. Ja veurem com en el repartiment de 1783, una de les condicions que imposa el comte, és la construcció d'un terraplè a la vora del Llobregat...

... L'augment de valor d'algunes d'aquestes terres com a conseqüència de la pressió demogràfica i el progrés econòmic propi de la centúria actuen com a causes principals dels enfrontaments. Una topada d'aquesta mena la protagonitzaran el comte de Peralada, per una part, i la Universitat de Cabanes i "alguns particulars de dit lloch", per l'altra. Els representants de la Universitat al·leguen que alguns establiments que havien fet els procuradors del comte reduïen a cultiu les terres de les riberes de la Muga i del Llobregat que "de temps immemorial", es destinaven a pastures pel bestiar, "sense los quals, no podien cultivar llurs terras". Així mateix, el comte tampoc podia privar-los "d'allenyar y rompre los arbres per llur servey" ...

... La concòrdia de 1700 comença per la renúncia de la Universitat de Cabanes a qualsevol dret sobre els riberals de la Muga i del Llobregat, com també dels territoris de la Garriga, el Romaninar i el Balcar; de manera especial al de poder pasturar bestiar en dits territoris i el de donar facultats als particulars de reduir terres a cultiu i plantar vinyes. També renuncia a favor del senyor comte qualsevol establiment que hagués fet des de l'any 1670. A continuació la Universitat promet posar ban perquè no es puguin tallar arbres plantats pel comte a les vores dels rius la Muga i el Llobregat, de tal manera que quan siguin petits no s'hi permeti pasturar, i, ja grossos, el bestiar no els causi danys. Per la seva part el comte també revoca els establiments portats a cap des de 1670 de qualsevol terra situada als riberals de la Muga i el Llobregat, excepte els del pla de la Devesa i setze vessanes establertes a M. Aguer, sota el pou del Corral del Comte....

... En el primer sector, comprenien els aigualleixos de la ribera dreta del Llobregat, des de l'angle que fa el camí de Vilarnadal fins enllaçar, al nordoest, amb un empriu que els habitants de dita població posseïen dintre el terme de Cabanes,...

ELS RIBERALS DEL LLOBREGAT I EL REPARTIMENT DE 1783

L'escriptura del repartiment, que porta data de 7 d'abril de 1783, comença per recordar que l'any 1700 se signà una concòrdia entre la Universitat i el comte, en la qual es resolgué que restessin com a pastures certes terres ermes ... La Universitat renuncia, des d'aquest

moment, a la condició imposada en la mencionada concòrdia que no es poguessin cultivar i demana al comte que les estableixi als habitants amb casa i família en el lloc de Cabanes "ab respectiva proporció". El comte, des de Madrid, accepta la petició i ordena al Procurador del comtat que realitzi els tràmits corresponents...

... L'altra gran porció per establir s'ubicava al nord de la població, en el lloc conegut com Riberal del Llobregat, a la dreta del riu, i abraçava vuitanta-cinc vessanes. Limitava a tramuntana amb el mateix Llobregat, mitjançant camí i terraplè de protecció contra els aiguats, que s'haurà de construir, i a migdia amb un rec de desguàs general, el rec Madral...

Albert Compte i Freixenet, en el seu estudi sobre "El Alto Ampurdán", també indica que el repartiment de terres comunals començà en el primer terç del segle XVIII a Sant Pere Pescador, i que en l'interior els municipis més afectats foren Cabanes i Peralada. En una Concòrdia signada l'any 1700 entre el Comte de Peralada i la Universitat de Cabanes es delimiten els drets de un i altra sobre uns terrenys d'aigualleixos. A conseqüència d'aquest acord el comte promet el repartiment de petites parcel·les d'una vessana, destinades a horts familiars. Així començaren els primers repartiments coneguts a Cabanes, que continuaren en el transcurs dels segles XVIII i XIX, afectant també la riba dreta del Llobregat, entre els quals es troba el paratge de La Llonganya.

Abans que els ajuntaments de Vilarnadal i Cabanes es trobessin periòdicament per delimitar els termes municipals i molt abans que els comtes de Peralada signessin els repartiments del segle XVIII i la Concòrdia amb la universitat de Cabanes que permetia cultivar terres que fins aquell moment havien estat béns comunals, l'entorn del Llobregat ja havia estat motiu de polèmica.

L'origen documentat del conflicte entre Vilarnadal i Cabanes rau en una donació de l'any 1432, feta a favor dels Canadal, els primers senyors del Castell de Vilarnadal. La poca concreció dels drets i deures que implicaven aquesta donació va fer que, més endavant, s'obrissin litigis per determinar la propietat d'aquests paratges, qui tenia dret a cobrar-ne els delmes i quin ús se'n podia fer.

Amb el temps, els cabanencs es van negar a capbrevar a favor del senyors del Castell de Vilarnadal i només reconeixien com a senyor el comte de Peralada, alhora que volien el dret a l'ús comunal d'unes terres de l'entorn del Llobregat que formaven part del terme municipal de Cabanes i que els senyors del Castell de Vilarnadal reclamaven com a seves en virtut de la donació feta pels vescomtes de Rocabertí.

Diferents documents de l'Arxiu Municipal de Cabanes i de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà fan esment a aquestes terres i als béns comunals i la documentació aplegada al Fons del Marquesat Moja, propietaris del castell de Vilarnadal entre els segles XVIII i XIX, ens mostren l'origen i les diferents etapes del conflicte, si bé no ens acaba d'explicar com es va resoldre.

___ Cronologia dels fets

Ja a finals del segle XIII, els Canadal, senyors de La Jonquera, actuaven com a procuradors dels Rocabertí, senyors del castell de Peralada i hi mantenien una estreta relació.

El novembre de 1336, el vescomte Jofre de Rocabertí va donar la jurisdicció civil i criminal del territori de Vilarnadal, a Pere Canadal i Guillem d'Avinyó.

Un segle després, el 2 de setembre de 1432, va ser Dalmau de Rocabertí, un seu descendent, qui va donar a Berenguer de Canadal, senyor del castell de Vilarnadal, no solament la jurisdicció civil i criminal, sinó també directa senyoria i feu del lloc, terme i Castell de Vilarnadal, així com també del bosc anomenat "Resclosa", situat en el terme de Cabanes. Aquesta cessió es va fer en agraïment als serveis militars prestats pel Canadal en la campanya de Gerba, on el Rocabertí hi va participar comandant una galera de l'expedició organitzada per Alfons IV el Magnànim. L'adjudicació d'aquest bosc, emplaçat a Cabanes, és el primer document conegut que marcaria l'inici de les topades entre els dos pobles i també entre els dos senyors, el de Vilarnadal i el de Peralada, possiblement perquè a la primera escriptura, signada a l'illa de Gerba, en mig de l'eufòria de la victòria, no es van deixar prou clars els drets i atribucions de cadascú.

El setembre de 1550, veïns de Vilarnadal van obrir una causa judicial contra uns cabanencs que els hi havien segrestat uns caps de bestiar. És probable que pasturessin dins les terres de «La Resclosa».

Entre finals de 1563 i principis de 1564, va ser Miquel de Cartellà, senyor del castell de Vilarnadal, qui va embargar bestiar de pagesos de Cabanes que pasturaven a les Deveses, un espai sota jurisdicció del castell de Cabanes i del vescomte de Rocabertí, i el va conduir al castell de Vilarnadal. L'afer va seguir amb l'obertura d'un procés judicial.

A finals de l'any 1582, el procurador de Galceran de Cartellà, senyor del castell de Vilarnadal actua contra Quirze Ferrer, àlies Vicens, del castell de Cabanes per pasturar bestiar dins el terme de Vilarnadal, contravenint els bans publicats, per la qual cosa li van intervenir 3 eugues. El juny de 1583, Quirze Ferrer reconeix deure 18 lliures a Galceran de Cartellà per les despeses ocasionades per les eugues.

El 1591 la cúria de Vilarnadal actua contra Francesc Ramis i Francesc Roqui de Cabanes per infringir les normes que prohibeixen caçar i portar armes.

El 1600 s'inicia un plet que, el 1832, encara no estava ben resolt. Dins el terme de Cabanes hi havia una vinya anomenada La Consolva, propietat dels cabanencs Rafel Prats i Gràcia Corcoll - *del llinatge de can Carreras de Cabanes* -, casats el 1609. L'estiu de 1614 Francesc de Cartellà, usurpà el delme que corresponia a mossèn Ferrer, de Cabanes, senyor directe de la propietat i probablement també del mateix llinatge. El 1832 Ignasi de Conill i de Solà, descendent de Rafel i Gràcia, requereix que se li tornin les garbes i fruits que s'havien pres de manera irregular.

El 20 de gener de 1605 es signà una Concòrdia entre Galceran de Cartellà, d'una part, i Baldiri Laboria, batlle; Jaume Ramis i Antoni Dadeu i Maimó, cònsols de la Universitat de Cabanes; Jaume Puig, Jaume Biarnés, Amer Laboria, Francesc Ramis, Guerau Terradas i Sabrià i Antic Aguer, consellers dels esmentats cònsols, de l'altra, amb intervenció de Francesc Jofre de Rocabertí, comte de Peralada i vescomte de Rocabertí, sobre el bosc anomenat la "Resclosa" del terme de Cabanes.

El 1610, dins la causa oberta contra la gent de Cabanes sobre la possessió de la terra de *Les Deveses* es demana a Josep Feixes, prevere; Jeroni Balle, pagès; Miquel Casals, pagès; Joan de Manent, Baldiri Rocalba, pagès; Joan Navarro, Antoni Riera, Ramon Nonat, Vicenç Arrufat, paraire, i Joan Flor i Joan Borrell, preveres que actuïn de testimonis respecte als drets i usos d'un bosc de la senyoria del Castell de Vilarnadal situat en el terme de Cabanes. També es demana parer als doctors mossèn Sebastià Bosch i mossèn Llätzer Çaconomina (*Saconomina*) sobre la pretensió que té lo senyor de Vilarnadal de no deixar entrar a *Les Deveses* de Cabanes a la gent d'aquest lloc.

Entre 1614 i 1615, Galceran i Francesc de Cartellà reben capbreu de les seves propietats. Jeroni Pujadas, Gràcia Prats i Corcoll, de Cabanes, viuda de Rafel Prats, mercader de Banyoles, i de Jaume Ramis, pagès de Cabanes, reconeixen a Galceran de Cartellà el domini de dues peces de terra situades en les lloc anomenat "*Les Deveses*" del terme de Cabanes. També, Pere Simon, com a procurador d'Anna Simona i Vicens, sa muller, senyora de l'heretat Vicens, de Cabanes, reconeix a Galceran de Cartellà el domini directe de quatre peces de terra del lloc anomenat "*Les Deveses*" del terme de Cabanes i parròquia de Vilarnadal.

El 1615, la Reial Audiència, a petició de Galceran de Cartellà, cita al batlle Antoni Maroi i als jurats de Cabanes. A la citació s'exposa que Galceran de Cartellà té una devesa al terme de Cabanes, anomenada «lo bosch i resclosa»; que la posseeix perquè, antigament, el vescomte de Rocabertí l'havia donada a Berenguer de Canadal, un seu avantpassat; que serveix per a caçar i pasturar bestiar i que ara els veïns de Cabanes li volen usurpar la possessió.

El 1618, i segurament a conseqüència de l'anterior petició, es va signar una Concòrdia, entre Vilarnadal i Cabanes, sobre els drets de pastura al paratge anomenat «*los Corral del Compte*». Això ens avalaria que els citats «*bosc i resclosa*» estarien situats a l'entorn del Corral del Comte. Galceran de Cartellà, senyor del Castell de Vilarnadal, d'una part, i Francesc Jofre de Rocabertí, comte de Peralada i vescomte de Rocabertí; Baldiri Laboria, batlle; Jaume Ramis i Antoni Dadeu i Maimó, cònsols de la Universitat de Cabanes; Jaume Puig, Jaume Biarnés, Amer Laboria, Francesc Ramis, Guerau Terradas i Sabrià i Antic Aguer, consellers dels esmentats cònsols, de l'altra, després d'exposar que Dalmau de Rocabertí, senyor de Peralada, donà, estant en la illa de Gerba i per mèrits militars el 2 de setembre de 1432, a Berenguer de Canadal, donzell i senyor del castell de Vilarnadal, el bosc anomenat "*Resclosa*", situat dins el terme de Cabanes, el qual termeneja amb les terres de Vilarnadal, s'explica que la donació no podia incloure les herbes salvatges perquè eren comunals als habitants del Castell de Cabanes i que els límits de l'escriptura de la donació són molt poc clars, coses posades en qüestió pel senyor de Vilarnadal i que ja donaren lloc a controvèrsies entre el difunt Ponç de Malla, antecessor de Galceran de Cartellà, i els veïns de Cabanes, i causa judicial davant la Reial Audiència, per això convenen, amb la intervenció de Francesc Jofre de Rocabertí, comte de Peralada i vescomte de Rocabertí, i altres nobles persones, acta de concòrdia en la qual marquen els límits del bosc objecte del litigi així com els emprius (*usos*) i drets.

El 1623, Galceran de Cartellà actua contra Jeroni Pere-Joan, pagès de Masarac, per haver romput i llaurat el camí públic de Cabanes a Masarac, el qual és fita divisòria entre els dos termes.

El 1648, la Reial Audiència s'adreça al batlle i jurats de Cabanes, a petició de Francesc de Cartellà. S'exposa que de temps immemorial i en virtut d'una concòrdia els habitants de Vilarnadal tenen la facultat de poder fer pasturar el bestiar en un bosc del terme de

Cabanes, contigu al de Vilarnadal, i que els esmentats jurats i batlle pretenen privar-los de l'empriu.

El 1649, Francesc de Cartellà, com a senyor del Castell de Vilarnadal, demanda a Rafel Aguer, pagès; Anna Magina Puig Prats; Josep Brugat, i Joan Aguer, pagès, tots del castell de Cabanes i emfiteutes de terres del lloc anomenat "Les Deveses", per no voler capbrevar.

El 1670 es redacta un informe anònim relatiu als drets del senyor del Castell de Vilarnadal, Lluís de Cartellà, s'esmenta que aquests drets són apropiats pels veïns del poble de Cabanes i es detallen quins són: el delme i reconeixement del dret del senyor a capbrevar la peça de les Deveses i el dret a tallar verns i altres arbres.

El 1700, Gertrudis de Cartellà denuncia que malgrat estar en possessió de la jurisdicció civil i criminal de Vilarnadal, un dret que li disputa el comte de Peralada, Josep Casadevall i Puig, oficial de l'esmentat comtat, va capturar i empresonar a Baldiri Closas, pagès i batlle de Vilarnadal. Baldiri Closas respon al requeriment fent constar que si havia capturat a Fèlix Ramis i Josep Carbonell, habitants de Cabanes, i requisat dues escopetes, així com una burra de Josep Cabanes, també habitant de Cabanes, no va actuar contra jurisdicció del comte de Peralada, perquè el senyor i baró del lloc i Castell de Vilarnadal disposen de la jurisdicció, tant civil com criminal, en virtut d'acte de donació atorgat per Dalmau de Rocabertí, senyor de Peralada, a favor de Berenguer de Canadal, senyor de Vilarnadal, el 2 de setembre de 1432. Tres anys més tard, aquest plet encara estava actiu.

El 1703, el procurador de Gertrudis de Cartellà envia requeriment a Maria Roquí, viuda, i al seu fill, Joan Roquí, veïns de Cabanes, perquè en el termini de deu dies passin a capbrevar els drets que tinguin de l'esmentada senyora. El mateix any, s'obre causa contra Francesc de Carreras Raguer i la seva esposa Francesca, domiciliats a Castelló d'Empúries, per una peça de terra de 3 vessanes, situada en el lloc anomenat *les Deveses*, sota el domini directe dels Cartellà. Posteriorment, Josep Aguer, Rafel Ramis, Pere Aguer, Maria Roquí, viuda, i Joan Roquí, pagesos de Cabanes, i Francesc de Carreras i Raguer i la seva esposa Francwsca, encausats per capbrevariació, presenten recurs col·lectiu en la causa de capbrevariació oberta particularment contra els cònjuges Carreras. El recurs és desestimat. Altres documents fan esment que Maria Roquí, pagesa de Cabanes i vídua de Joan Roquí; Francesc de Carreras i Raguer i la seva esposa Francesca, domiciliats a Castelló d'Empúries; Pere Aguer de la Sal, pagès de Cabanes; Rafel Ramis, pagès de Cabanes, i Josep Aguer, també pagès del mateix lloc són encausats per negar-se a capbrevar terres del lloc anomenat *Les Deveses*. Seguidament és el comte de Peralada qui obre causa judicial, davant la Reial Audiència, contra Gertrudis de Cartellà per haver citat a capbrevar a Francesc de Carreras i Raguer, Josep Aguer, Pere Aguer, Rafel Ramis, Maria Roquí i Joan Roquí, Rafel Vergés i Brugat, Francesc Casadevall, Rafel Martí, Jaume Matas, Miquel Matas, Miquel Brugat i Francesc Figueres i Buach, possessors de terres del terme i castell de Cabanes del qual és senyor jurisdiccional el comte de Peralada i no el marquès de Cartellà.

El 1704, a instància de la Universitat de Cabanes, la Reial Audiència demanda a Gertrudis de Cartellà per establir a Jaume Ventós, pagès de Vilarnadal, una gran peça de terra pròpia del terme i Universitat de Cabanes.

Uns anys després, el 1734, Joseph Farreró y Jordà obre causa contra Pere Clos i Pere Feliu de Vilarnadal i els regidors de Cabanes pel fet que li discuteixen els drets de possessió d'una peça de terra anomenada "*La Llonganya*", de dotze vessanes, situada en el terme de Cabanes, la qual diu que li pertany per establiment emfitèutic atorgat al seu favor pel marquès de Cartellà, demanant així mateix immunitat. El 1735, Joan Galí i Antoni Serra, a

requeriment de Josep Farreró, pagès de Vilarnadal, anaren al camp anomenat "La Llonganya" del terme de Cabanes i de propietat del mateix Farreró on comprovaren que havien romput la barda que envoltava la terra per quatre llocs diferents i que el bestiar havia entrat i menjat el blat i l'ordi, també escoltaren les declaracions de dos guardians i un pastor.

El 1780, es va fer un croquis del riu Llobregat de l'Empordà en el pas que serveix de fita divisòria entre el terme de Vilarnadal i el de Cabanes, amb el dibuix d'una resclosa feta pels veïns de Cabanes i el llit del trenc del riu primitiu.

El 1805, Josep Farreró, pagès i procurador de Maria Lluïsa de Copons, marquesa de Moja, per poders signats a Barcelona el 14 de maig de 1805, atorga escriptura d'establiment a favor de Rosa de Carreras i Conill, viuda d'Ignasi Conill, d'una peça de terra amb la intenció de finir així una causa judicial relacionada amb la possessió de l'esmentada terra que estava pendent des de feia més de 100 anys.

El 1826, un aiguat va malmetre l'entorn del Llobregat. Pere Serra Prim, a les seva crònica, explica que «... *la mitja vesana de Llobregat se ensurra lo añ de 1826 y al meu pare Pere Serra ho plantá de tamaru ... y arbras per fer lleña ...*»

El 1831, Ignasi Conill i de Solà s'adreça a la marquesa de Moja i de Cartellà exposant que és exempt de satisfer el delme de raïms d'una peça de terra de 20 vessanes que fou establerta per Lluïsa de Copons a Rosa de Conill, viuda d'Ignasi de Conill, el 27 de juny de 1805, després de la resposta del marquesat de Moja, Ignasi Conill accepta de pagar. Encara el 1833, Ramon Conill de Solà s'adreça a l'administrador del Marquesat de Moja i de Cartellà, però se'n desconeix el motiu.

El 1898, el BOP de Girona publicava el pla d'aprofitament autoritzat «en los montes a cargo de la Hacienda» i no es consigna cap «estéreo» al «Monte Llongaña y Solita de Vilarnadal» (*un estéreo o esteri equival a un metre cúbic de llenya*) A: La lucha : órgano del partido liberal de la provincia de Gerona: Año XXVIII Número 6624 - 1898 noviembre 26 [S.l. : s.n], 26/11/1898

El 1901, s'obre un nou conflicte quan els veïns de Vilarnadal llauren uns terrenys de La Llonganya que formen part del terme municipal de Cabanes.

A la primera meitat del segle XX es porten a terme diferents accions per marcar els límits entre termes.

El 1974, s'obre un nou expedient de delimitació dels termes de Vilarnadal i Cabanes en motiu d'un permís d'extracció de sorra.

____ Documents

- Escriptura d'un establiment, datat el 10 de juny de 1783, d'un cortó de terra del Riberal del Llobregat del terme de Cabanes firmat per Tomàs Bataller, procurador del Comte de Peralada, a favor de Jaume Garriga, treballador de Cabanes, pel qual es van pagar una entrada de 20 sous i un cens anual irredimible de 9 diners que vencia el primer d'agost, diada de Sant Pere i Sant Feliu. L'escriptura va ser signada davant Joan Pagès, notari de Peralada, el 7 de juny de 1783 (44×31 cm – 2 fulls plegats) (AMC)

- “*Libro de apeos*” (cadastre) del 1779 i escriptures dels establiments del 1722 i 1723. Alguns d’aquests documents es troben a l’Arxiu Comarcal de l’Alt Empordà (ACAE110-114-T1-317).

Com a curiositats el document ens parla de la finca de la Llonganya; de l’Artiga del Balcar que es cedia al “maestro de instrucción primaria” per tal que amb el seu rendiment pogués aconseguir la casa que l’Ajuntament no li podia donar; d’una finca del Balcar que es cedia al pregoner per complementar el seu salari; que hi havia el paratge de les Valls que resseguia les muralles del poble i que a la plaça hi havia un escorxador.

- 1855.- “*Lindes y Cumuns de Cabanes*» (7 fulls, 42×30 cm). Conté la relació de finques pròpies del municipi amb la seva descripció, límits, valor, producció i altres informacions de les finques (AMC).
 - Núm. d’ordre: 3. Classificació: erm. Propietat: Comte de Peralada. Cabuda: 50 vessanes. Plantes que conté: joncs i altres. Límits: al nord amb el riu Llobregat, a l’oest i al sud amb l’heretat de Maurici Albert de Figueres. Valor: res. Renda en espècies: res. Càrregues en metàl·lic o en espècies: res. Observacions: *las 50 vesanas que se continuan en esta finca son calculadas poco mas o menos, pues que la escritura solo dice aygualeixos del rio Llobregat considerandolo el Ayuntamiento de aprovechamiento comun pues conviene mucho no cultivarlas por los peligros que hay de los aguaceros del rio Llobregat; pues de este punto depende la salvacion de una parte del término en los frecuentes aguaceros que esperienta este pueblo; no da valor alguno, solo sirve para apacentar ganados.*
 - Núm. d’ordre: 5. Classificació: erm. Propietat: “segun se presume” pertany al comte de Peralada. Cabuda: 25 vessanes. Valor: res. Renda en espècies: res. Plantes que conté: espines i joncs. Càrregues en metàl·lic o en espècies: res. Límits: a l’est amb Maurici Albert, a l’oest amb el camí que va de Vilarnadal a Figueres, al sud amb Joan Olivas, al nord amb el riberal del riu Llobregat. Observacions: *estando situada esta finca a lo largo del rio Llobregat es de absoluta necesidad se conserve como de aprovechamiento comun afin de salvar el termino de las avenidas que continuamente le inundan o al menos reservarse una veinte y cinco canas de ancho a lo largo del río para formar terraplen.*
- 1889.- “*Inventario que con arreglo al R.D. de 16 Diciembre de 1889 forma este Ayunto de todos los bienes valores y derechos pertenecientes á este municipio*” també es descriu la finca:

La “Llongaña” yermo, linda al N. con rio Llobregat, al s. con Joaquin Olives y Albert, al E. con fincas de Joaquin Oliva y al O. con término de Pont de molins; tiene de cabina unas 30 vesanas siendo su valor de 1500 ptas.

- 1890.- *Inventari de finques*: La Llongaña, 30 vessanes; Artiga (AMC) Sepulcre, 1 vessana; Arenal del Llobregat, 10 vessanes (AMC)
- 1901.- El Ple municipal del 14 de maig, presidit per l’alcalde Josep Ribas fa esment que li ha arribat la notícia que els veïns de Vilarnadal han llaurat terrenys de La Llonganya que formen part del terme municipal de Cabanes. Per assegurar la certesa d’aquestes acusacions es va presentar al lloc i efectivament va comprovar que la denúncia era certa. Això mai s’havia fet per no perjudica la solidesa del terreny i evitar inundacions, aquests terrenys només s’havien utilitzat per a pasturar.

També s'explica que uns deu anys enrere ja s'havia tractat aquest tema i que s'obre expedient i s'envia a l'oficina de Montes de Barcelona. Al Ple del primer de juny es torna repetir l'explicació amb els mateixos termes.

... que los vecinos de Vilarnadal pueblo agregado a Masarach sin previa autorización ni consentimiento de nadie procedían a la roturación de los terrenos conocidos con el nombre de la Llongaña y enclavadas en este término municipal; ante la gravedad de tal denuncia el Alcalde quiso cerciorarse de la certeza del hecho denunciado constituyéndose sobre el terreno convenciéndose de que el trabajo que realizaban los vecinos de Vilarnadal era efectivamente para dedicar aquellas tierras a cultivo cosa jamás intentada ya que siempre para no perjudicar su consistencia se han dedicado exclusivamente a pastos, se explica perfectamente que no pueda consentirse el laboreo de las tierras en cuestión por estar enclavadas en la orilla del rio Llobregat en una de cuyas avenidas si encontrara removidas las tierras de la Llongaña se abriria nuevo cauce invadiendo gran parte de este término municipal.

Por otra parte hace aproximadamente diez años se incoó por este pueblo un expediente para fijar la verdadera situación de este assumpte y su vista de pretensiones que por aquella fecha tenían los vecinos de Vilarnadal expediente que no se ha resuelto, a lo menos que lo sepa esta Corporación.

Por las consideraciones expuestas y teniendo en cuenta que de continuar la roturación de los terrenos de la Llongaña no solo se inundarian centenares de vesañas si que tambien el agua del rio Llobregat podria originar grandes trastornos a la población, el Ayuntamiento acuerda acudir a la Autoridad de ... para que se sirva mandar sean suspendidos los trabajos de roturación por constituir un inminente peligro para las tierras de este término y casas de este pueblo.

- 1913.- Cabanes. Relació nominal dels contribuents veïns del poble, hisendats i forasters perjudicats per la inundació provocada pel desbordament dels rius la Muga i el Llobregat (ACAE110-114-T1-326)
- 1914.- Cabanes. Pressupost municipal extraordinari per cobrir les despeses de les obres de rectificació d'un terraplè al riu Llobregat (ACAE110-114-T1-272)
- 1952.- Relació de "los terrenos comunales; extensión de cada una de las fincas y destino dado cada una de ellas». Hi trobem: N° 7 – Yermo – La Llongaña – 30 vesanas – 6ha 56a 23ca – no produce (AMC)
- 1952/54.- Cabanes. Pressupost municipal extraordinari per a les obres de desbrossament de les lleres i fortificació dels marges dels rius la Muga i el Llobregat (ACAE110-114-T1-275)
- 1953.- Cabanes. Expedient per la reparació dels terraplens afectats per les inundacions dels rius la Muga i el Llobregat. Hi ha una acta d'elecció del compromissari i el "Reglamento general para la Constitución de la Asamblea de la Confederación Sindical Hidrográfica del Pirineo Oriental", imprès a Barcelona el 1929 (ACAE110-114-T1-474)

- 1964.- Expediente de deslinde de un tramo del rio Llobregat de Muga, en término municipal de CABANAS (finca Llongaña, propiedad del Ayuntamiento) [Carpeta. Arxiu Municipal] Conté documents dels anys 1925 i 1963/66 (AMC)
- 1969.- Masarac. Document privat entre els alcaldes de Cabanes, Masarac i Sant Climent Sescebes en relació a les obres de construcció d'un pont sobre el riu Llobregat (ACAE110-107-T1-619)
- 1974.-
 - Masarac. Expedient de delimitació del Mont Llonganya i Salità amb Cabanes, atès que és propietat de Vilarnadal però que estaven treient sorra amb permís donat per l'Ajuntament de Cabanes. Acompanya documents de delimitació topogràfica del 1930 i 1944 (ACAE112-341-T2-723)
 - Cabanes. La sessió extraordinària del ple municipal de Cabanes del 17 d'octubre de 1974 tracta àmpliament el tema de la Llonganya arran de l'acord pres per l'Ajuntament de Masarac que exigia que no es tragués sorra del paratge de la Llongaña. A l'acta es fa esment dels diferents inventaris del patrimoni municipal on hi consta la finca com a propietat de l'Ajuntament per cessió del Comte de Peralada, del plànol de l'Institut Topogràfic i Cadastral del 10 d'octubre de 1858 i es demana que s'iniciïn les gestions per registrar aquesta finca i altres.

La zona de la Llonganya també apareix esmentada a les actes de delimitació i fitació del terme de Cabanes. A l'Arxiu municipal de Cabanes s'hi troba, entre d'altres, aquesta acta de l'any 1943.

Límits amb Masarac:

Copia del acta de reconocimieto de la línea límite y señalamiento de los mojones comunes a los términos municipales de Cabanas y de Figueras, Llers, Masarac, Peralada, Pont de Molins i Vilabertran amb la descripció de les fites (1943/44). El document explica: Desde este mojón se ven al N. Las montañas y Castillo de Recasens y al S. el «Corral del Conde».- También se ve el mojón anterior en direcciones N. Y dista de él unos veinticinco metros.- La línea de término reconocida entre este mojón y el mojón primero es la recta que los une.- tErceer mojón. Se reconoció como tal un punto de seto de cañas y espinos situado cinco metros al N.E. de una haya de cuatro metros de altura y 10 centímetros de diámetro en el tronco.- Está situado en un seto de cañas y espinos unos cuatro metros al O. Del camino de carros de Vilarnadal al Más d'en Bella y en terreno de monte bajo matorral y pastos perteneciente al situado al E. De la partida «Llogaña», y el situado al O. Propiedad de Don Pedro Baireda (Pere Vayreda Olivas), y es de huerta.- Desde este mojón se ve al O. «El Corral del Conde».- También se ve el mojón anterior en dirección N. Y dista de él unos cientos cincuenta metros ...

Fons del Marquesat de Moja

Biblioteca de Catalunya

Descripció dels documents

1336, novembre, 25

Esriptura de donació de la jurisdicció civil i criminal fins a vessament de sang del territori de Vilarnadal atorgada per Jofre de Rocabertí a favor de Pere de Canadal i Guillem d'Avinyó.

Jofre de Rocabertí, senyor del Castell de Peralada, fa donació a Pere de Canadal i a Guillem d'Avinyó de la jurisdicció civil i criminal fins a vessament de sang del territori de Vilarnadal comprès entre unes fites que es descriuen. Inclou una nota amb els registos d'aquesta escriptura i de l'atorgada per Dalmau de Rocabertí a Berenguer de Canadal el 2 de setembre de 1432. Peralada (Alt Empordà)]. Còpia autèntica estesa per Roc Albareda, datada el 26 de gener de 1690 i rubricada pels notaris Josep Fores, Feliu Costa i Bartomeu Llobet, notaris de Barcelona. 2 unitats. [6] p. Llatí i català

1432, setembre, 2

Esriptura de donació de les jurisdiccions civil i criminal del Castell de Vilarnadal atorgada per Dalmau de Rocabertí a favor de Berenguer de Canadal.

Dalmau de Rocabertí, vescomte de Rocabertí i senyor de Peralada, dóna a Berenguer de Canadal, senyor del Castell de Vilarnadal, en atenció als serveis militars prestats en la campanya de Gerba, les jurisdiccions civil i criminal de Vilarnadal. Testimoni notarial estès per Joan Francesc Verneda, i amb les rúbriques de Josep Vilamal i Salvador Carreres, tots notaris de Barcelona. Barcelona. [8] p. Llatí

"Còpia de la donatió feta per Dalmau vezcompte de Rocabertí a Berenguer de Canadal del feu y jurisdicció de Vilarnadal y del bosc y resclosa que es lo terme de Cabanes".

Dalmau de Rocabertí, vescomte de Rocabertí i senyor de Peralada, en atenció als mèrits militars prestats per Berenguer de Canadal, cavaller i senyor del Castell de Vilarnadal, en la conquesta de l'illa de Gerba, davant Joan Montoll, secretari del rei i notari, li fa donació de tota la jurisdicció civil i criminal i de tota la directa señoria i feu del lloc, terme i Castell de Vilarnadal, així com també del bosc anomenat "Resclosa", situat en el terme de Cabanes. Gerba. Còpia simple. [6 p]

1467, febrer, 13

Esriptura de venda atorgada per Antoni Castellar com a procurador d'Aldonça, viuda de Bernat de Fontcoberta, i de les seves filles a favor de Joan de Boixadors.

Antoni Castellar, prevere i procurador d'Aldonça, viuda de Bernat de Fontcoberta, i de les seves filles Francisca i Isabel atorga venda a Joan de Boixadors, senyor de Cabanes, dels terços, lluïsmes i foriscapis i els altres drets del domini directe de

diferents peces de terra de Cabanes i Masarac. Peralada (Alt Empordà). Còpia. [13] p. Llatí

[1550], setembre, 25

Causa judicial oberta en relació al secrest de bestiar per part de veïns de Cabanes.

Informacions d'una causa judicial possiblement seguida davant el batlle i jutge del Castell de Vilarnadal sobre el secrest o embargament de bestiar per veïns de Cabanes en la qual es recullen els testimonis de Joan Simon, pagès, Guillem Comba i Joan Padró. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. [21] p. Llatí i català

[1556]

Llevador de Ponç de Malla.

Registre de rendes percebudes per Ponç de Malla en les localitats de Torelló, Sant Pere i Sant Vicenç de Torelló, Saderra, Vidrà, Sant Martí Sescorts, Vic, Vilarnadal i Cabanes. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. [13] p. Català

1563, desembre, 22 – 1564, gener, 13

"Testimonial rebut en la curia de Cabanes, a instància del procurador fiscal de la mateixa sobre un embarg de bestiar que feu N. Cartellà en lo terme de Cabanes y partida anomenada las Devesas, jurisdicció del Castell de Cabanes del visconde de Rocaberti y fent conduir lo bestiar al Castell de Vilarnadal".

Procés judicial que s'inicia amb la denúncia del fiscal davant Baldiri Vicens, batlle de Cabanes, per l'embarg de bestiar realitzat per ordre del senyor de Vilarnadal en la peça de terra coneguda per les Deveses. Segueixen les diligències i compareixences de testimonis. Cabanes (Alt Empordà). Còpia autèntica estesa per Pere Ferrer, notari de Peralada i Castell de Cabanes. [87] p. Llatí i català

1564, abril, 6

"Àpoca de mossèn Miquel Ferrer de Cabanes feta a dona Margarida de Malla y Grimau de deu lliuras".

Miquel Ferrer, mercader de Roses, estant en el Castell de Cabanes, reconeix davant Pere Farrer, notari de Peralada, a Margarida de Malla, vídua de Ponç de Malla, haver cobrat 10 lliures. Peralada (Alt Empordà). Còpia autèntica. 1 p. Llatí

1582, octubre, 29 – 1582, desembre, 1

"Procés en la curia del castell y terme de Vilarnadal entre parts del procurador patrimonial de Galceran de Cartellà, senyor de dit castell, contra Quirse Ferrer (a) Vicens del castell de Cabanes sobre pasturas de bestiar en lo terme de Vilarnadal, contravenint als bans publicats, per lo cual fou peñorat de tres eguas..."

Bertran Salvà, com a procurador patrimonial de Galceran de Cartellà, després d'exposar que per crides publicades per Galceran de Cartellà, senyor del Castell de Vilarnadal, per les quals es prohibeix fer pasturar qualsevol mena de bestiar per les herbes salvatges, prats i deveses del terme, demanda davant Antic Llanera, notari i jutge de la Cúria del Castell de Vilarnadal, a Quirse Ferrer, àlies Vicenç, del Castell

de Cabanes, per haver posat a pasturar un ramat d'egües. Vilarnadal (Alt Empordà). [151] p. Llatí i català

1583, juny, 3

"Debitori fermat per Quirc Ferrer y Vicens de Cabanes a Galceran de Cartella de 18 lliures per lo penyoriu y despesas fetas per aver-li presas unas euges en lo terme de Vilarnadal a 3 de juny 1583".

Quirze Ferrer, àlies Vicenç, del Castell de Cabanes, atorga davant Antoni Bou, notari de Barcelona, reconeixement de deute de 18 lliures. Barcelona. Còpia autèntica estesa pel notari autoritzant. [5] p. Llatí

1591, febrer, 13 – 1591, novembre, 13 / 1614, juny, 6 - 1615, maig, 21

Capbreu de les rendes de Vilarnadal de Galceran de Cartellà.

Capbreu amb 35 confessions emfitèutiques atorgades davant els notaris Julià Joals, Pere Galí i Josep Freixes a favor de Galceran de Cartellà, com a senyor del castell i terme de Vilarnadal. Inclou a l'inici sumari onomàstic. Vilarnadal (Alt Empordà), Girona i Cabanes (Al Empordà). Còpies autèntiques esteses per Julià Joals, Ferran Suro, Josep Feixes. [68] p. Llatí

1591, novembre, 16

"Sumaria en la curia de Vilarnadal a instancia del procurador fiscal de la mateixa contra Francesch Ramis y Francesch Roqui del Castell de Cabanes per danys causats en la cassa, contravenint a las cridas..."

Procés judicial que s'inicia amb la denúncia del fiscal al batlle Hipòlit Eres i jutge Antoni Antic Llavanera pel fet que Francesc Ramis i Francesc Roqui, del Castell de Cabanes, han infringit les prohibicions de les crides per les quals es prohibeix caçar i portar armes. Segueixen les diligències informatives amb les compareixences dels testimonis d'Antoni Simon, Arnau Collell, Gerard de Putó i Joan Camprodon. Vilarnadal (Alt Empordà). [23] p. Llatí i català

1600, maig, 18 / [1615] / 1832

Delme de la vinya anomenada la Consolva del terme de Cabanes.

Dossier amb els antecedents jurídics pels quals Ignasi de Cunill i de Solà, domiciliat en el poble de Cabanes, acredita el 1832 que la seva peça de terra era lliure de pagar el delme: testimoni notarial del contracte de venda atorgat pel mercader Rafel Prat a favor de Rafel Masdeu i requeriment de Gràcia Corcoll i Prats dirigit a Francesc de Cartellà pel qual davant el fet que Francesc de Cartellà usurpà l'estiu de 1614 el delme de la Consolva, del difunt marit de la suplicant, domini directe del qual és de mossèn Ferrer de Cabanas, i que davant una nova collita torni a fer el mateix, el requereix a retornar les garbes i fruits que prengué. Figueres (Alt Empordà) i [Cabanes (Alt Empordà)]. Còpia. 2 unitats. [7] p. Català

Un document de l'arxiu familiar de can Carreras avala que la finca de la Consolva, el 1706, es mantenia sota el domini directe Francesc de Carreras i Raguer, un seu descendent.

1605 - 1631

"Prothocollum loci de Vilarnadal".

Recull d'escriptures referents a Vilarnadal entre les quals es troben establiments emfitèutics atorgats per Galceran i Francesc de Cartellà, testament de Ramon Nonat, treballador francès, veí de Vilarnadal; concòrdia signada el 20 de gener de 1605, entre Galceran de Cartellà d'una part i Baldiri Laboria, batlle; Jaume Ramis i Antoni Dadeu i Maimó, cònsols de la Universitat de Cabanes; Jaume Puig, Jaume Biarnes, Amer Laboria, Francesc Ramis, Garau Terradas i Sabrià i Antic Aguer, consellers dels esmentats cònsols, de l'altra, amb intervenció de Francesc Jofre de Rocabertí, comte de Peralada i vescomte de Rocabertí, sobre el bosc anomenat la "Resclosa" del terme de Cabanes; curadoria i tutoria dels fills i hereus de Pere Antoni Simon, pagès de Vilarnadal. Vilarnadal (Alt Empordà). [69] p. Llatí i català

1605, febrer, 21

Esriptura de venda atorgada per Antoni Miralbell, pagès de Vilarnadal, a favor de Domènec Vidalet, pagès del Castell de Cabanes.

Antoni Miralbell, pagès de Vilarnada, atorga, davant Joan Pujadas, notari de Figueres, la venda a Domènec Vidalet, pagès de Cabanes d'una peça de terra de tres vessanes situada en el lloc anomenat "les Deveses" de Castell de Cabanes, de preu 8 lliures; amb la prestació de censos al senyor de Vilarnadal. Figueres (Alt Empordà). Còpia autèntica estesa per Narcís Bassedas, notari de Figueres, datada el 11 de desembre de 1614. [2] p. Llatí

1610

"Copia dels articles donats en la causa contra los de Cabanes sobre la possessió de terra de les deveses".

Articulat d'un procés judicial amb les respostes al mateix que realitzaren diferents testimonis sobre els drets i emprus d'un bosc de la senyoria del Castell de Vilarnadal situat en el terme de Cabanes. Deposen els testimonis: Josep Feixes, prevere; Jeroni Balle, pagès; Miquel Casals, pagès; Joan de Manent, Baldiri Rocalba, pagès; Joan Navarro, Antoni Riera, Ramon Nonat, Vicenç Arrufat, paraire, i Joan Flor i Joan Borrell, preveres. [Barcelona] (Moja 86/27)

"Parer dels doctors mossèn Sebastià Bosch y mossèn Llätzer Çaconomina sobre la pretensió que té lo senyor de Vilarnadal de no deixar entrar en las devesas de Cabanes als hòmens de dit lloc. Sebastià Bosch i Llätzer Çaconomina, doctors en dret, emeten informe sobre els drets que pertanyen al senyor de Vilarnadal sobre els drets de pastura de la peça anomenada Les Deveses, drets que li són disputats pels veïns de Cabanes. Sl. [2] p.(Moja 74/60)

1614, desembre, 21 – 1615, maig, 21

"Protocollum confessionum et capibreviationum facti illustri domino Castri de Vilarnadal..."

Confessions emfitèutiques atorgades per Jeroni Pujadas, Gràcia Prats i Corcoll, viuda de Rafel Prats, mercader de Banyoles, i Jaume Ramis, pagès de Cabanes, a

favor de Galceran i Francesc de Cartellà. Cabanes i Vilarnadal (Alt Empordà). [8] p. Llatí

1614, juny, 6

"Capbreuatió feta per Pere Simon com a procurador de Anna Simona y Vicens, sa muller, senyora de las casas y heretat den Vicens, de Cabanas, de algunas pessas de terra al senyor Galceran de Cartellà, com a senyor del castell, lloc y terme de Vilarnadal".

Pere Simon, pagès, com a procurador de la seva esposa Anna, filla i hereva de Quirze Ferrer i Vicens, senyora útil de la casa i heretat anomenada de'n Vicens del castell de Cabanes reconeix a Galceran de Cartellà el domini directe de quatre peces de terra del lloc anomenat "Les Deveses" del terme de Cabanes i parròquia de Vilarnadal; escriptura protocol·litzada per Pere Galí, notari de Girona. Girona. Còpia simple. [6] p. Llatí Moja 54/10

1614, desembre, 20 / 1615, maig, 21

Capbreuacions atorgades per Jeroni Pujades i Gràcia Prats i Corcoll a favor de Galceran de Cartellà.

Jeroni Pujades, fill de Dalmau, difunt, en una escriptura i Gràcia Prats i Corcoll, viuda de Rafel Prats, mercader de Banyoles, en una altra, reconeixen a Galceran de Cartellà el domini de dues peces de terra situades en les lloc anomenat "Les Deveses" del terme de Cabanes. Cabanes i Vilarnadal (Alt Empordà). Esborrany. [4] p. Llatí

1614, desembre, 21 – 1615, maig, 21

"Protocollum confessionum et capibreviationum facti illustri domino Castri de Vilarnadal..."

Confessions emfitèutiques atorgades per Jeroni Pujadas, Gràcia Prats i Corcoll, viuda de Rafel Prats, mercader de Banyoles, i Jaume Ramis, pagès de Cabanes, a favor de Galceran i Francesc de Cartellà. Cabanes i Vilarnadal (Alt Empordà). [8] p. Llatí

1615, octubre, 26

Lletra citatòria de la Reial Audiència dirigida al batlle i veïns de Cabanes per demanda de Galceran de Cartellà.

Aleix de Marimon Jafre, vicegeneral governador de Catalunya, notifica al batlle, Antoni Maroi, i jurats de Cabanes que, per part de Galceran de Cartellà, li ha estat presentada una suplicació, que transcriu, en la qual s'exposa que té i posseix una devesa en el terme de Cabanes, anomenada antigament "lo bosch y resclosa" que, donada pel bescomte de Rocabertí a Berenguer de Canadal, predecessor del suplicant, és closa de poder caçar i de pasturar bestiar sens llicència i que ara li volen perturbar i usurpar la possessió, motiu pel qual suplica mani al batlle i cònsols i veïns de Cabanes que no l'inquietin; així, i evocada la causa a la Reial Audiència, els insta a comparèixer davant el tribunal per respondre a la demanda. Barcelona. 1 p. Llatí i català Moja 26/68

1615, octubre, 24 – 1618, gener, 29

Lletra citatòria de la Reial Audiència amb l'acta de compareixença, notificació del porter reial de Barcelona al batlle i cònsols de Cabanes i causa judicial.

Dossier que inclou: la lletra citatòria per la qual es notifica al batlle i cònsols de Cabanes que han estat denunciats per Galceran de Cartellà, súplica del qual es transcriu, d'haver perturbat la possessió i drets del seu bosc; l'acta notarial per la qual Josep Feixes, prevere i notari, amb els testimonis de Antoni Simon, pagès de Vilarnadal; Antoni Brusas, teixidor de lli, i Joan Crantella, de Cabanes, fa constar de com Pau Casas, porter reial de Barcelona, constituït en el lloc de Cabanes, a instància de Francesc de Cartellà, procurador del seu pare Galceran de Cartellà, ambdós domiciliats a Girona, notificà a Joan Rimal, batlle de Cabanes; Montserrat Celrià i Baldiri Meroy, cònsols de Cabanes, l'esmentada lletra de la Reial Audiència i causa judicial. Barcelona i Cabanes (Alt Empordà). Còpia i esborrany. [34] p. Llatí i català

1618, octubre, 12

"Còpia de la concòrdia entre los de Vilarnadal y Cabanes sobre lo pasturar una partida dita los Corralis del Compte".

Galceran de Cartellà, senyor del Castell de Vilarnadal, d'una part, i Francesc Jofre de Rocabertí, comte de Peralada i vescomte de Rocabertí; Baldiri Laboria, batlle; Jaume Ramis i Antoni Dadeu i Maimó, cònsols de la Universitat de Cabanes; Jaume Puig, Jaume Biarnes, Amer Laboria, Francesc Ramis, Garau Terradas i Sabrià i Antic Aguer, consellers dels esmentats cònsols, de l'altra, després d'exposar que Dalmau de Rocabertí, senyor de Peralada, donà, estant en la illa de Gerba i per mèrits militars el 2 de setembre de 1432, a Berenguer de Canadal, donzell i senyor del castell de Vilarnadal, el bosc anomenat "Resclosa", situat en el terme de Cabanes, el qual termeneja amb les terres de Vilarnadal, i que la donació no podia incloure les herbes salvatges perquè eren comunals als habitants del Castell de Cabanes i que els límits de l'escriptura de la donació són molt poc clars, coses posades en qüestió pel senyor de Vilarnadal i que donaren lloc a controvèrsies entre el difunt Ponç de Malla, antecessor de Galceran de Cartellà, i els veïns de Cabanes, i causa judicial davant la Reial Audiència, a relació de Felip Montaner, convenen, amb la intervenció de Francesc Jofre de Rocabertí, comte de Peralada i vescomte de Rocabertí, i altres nobles persones, acta de concòrdia per la qual marquen els límits del bosc objecte del litigi així com els emprius i drets. Escriptura protocol·litzada per Narcís Casanovas. Inclou dos registos de l'escriptura i una còpia simple de la mateixa còpia. Figueres (Alt Empordà). Còpia simple d'un testimoni notarial. [18] p. Llatí i català

1623, 13 i 14 de juny

"Sumaria en lo consistori de Besalú a instància de Galceran de Cartellà contra Geroni Pere-Joan de Masarach per haber destruit un camí que dividia lo viscondat de Rocavertí y lo terme de Vilarnadal..."

Francesc de Cartellà i Malla, fill i procurador de Galceran de Cartellà, senyor del Castell de Vilarnadal, denuncia a Jeroni Pere-Joan, pagès de Masarac, d'haver romput i llaurat el camí públic de Cabanes a Masarac, el qual és fita divisòria entre

els dos termes. A continuació són interrogats en el procés informatiu: Jaume Cristau, Baldiri Puig, Baldiri Rocalva, Jaume Compte, Jeroni Pere-Joan, pagesos. Besalú (la Garrotxa). Còpia autèntica estesa per Francesc Costa, notari i escrivà de la lloctinència de la Batllia General de Besalú, el 8 de març de 1624 (Moja 54/21)

[1630]

"Memorial dels alous y di[r]ectas sañorias que tenan los homans de Cavanas per lo senyor del Castell de Vilarnadal capbrebats al senyor Galseran de Cartellà, senyor del castell en l'any 1591"

Inventari redactat, possiblement per Francesc de Cartellà, a partir d'un capbreu de 1591 en el qual es relacionen els veïns de Cabanes, però també de Pont de Molins, Llers, Figueres i Vilarnadal, que posseeixen terres del senyor del Castell de Vilarnadal; la majoria en la partida de terra anomenada les Deveses. Hom fa constar els límits de cada propietat i les prestacions senyorials que satisfan al senyor. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. [8] p. Català

1648, desembre, 3

Lletra citatòria de la Reial Audiència dirigida als jurats i batlle de Cabanes a instància de Francesc de Cartellà i Malla.

Carlos de Schomberg, capità general de Catalunya, notifica al batlle, Antoni Maroi, i jurats de Cabanes que, per part de Francesc de Cartellà i Malla, li ha estat presentada demanda, que transcriu, en la qual s'exposa que de temps immemorial i en virtut de concòrdia els habitants de Vilarnadal tenen facultat de poder fer pasturar el bestiar en un bosc del terme de Cabanes, contigu al de Vilarnadal, i que els esmentats jurats i batlle pretenen privar-los de l'empriu, motiu pel qual va ser presentat protest al batlle de Peralada, però en atenció que la quantia de la causa és major a deu lliures, la causa es evocada a la Reial Audiència de Catalunya; així els insta a comparèixer davant el tribunal per respondre a la demanda. Barcelona. 1 p. Llatí i català

1649, setembre, 22

"Copias de las demandas se han de fer a alguns de Cabanas de las pessas han de capbrevar a don Francesc de Cartellà com a senyor del Castell de Vilarnadal".

Francesc de Cartellà i Malla, senyor del Castell de Vilarnadal, davant el jutge emfiteucari demanda a Rafel Anguer, pagès; Anna Magina Puig Prats; Josep Brugat, i Joan Aguer, pagès, tots del castell de Cabanes i emfiteutes de terres del lloc anomenat "Les Deveses", per no voler capbrevar. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. Còpia. [11] p. Català i llatí

[1660]

Planta del territori anomenat les Planes o Biart de Vilarnadal.

Croquis de les terres que es troben encerclades entre el riu Llobregat de l'Empordà, i que ahora serveix de fita divisòria amb el terme de Cabanes, a mig dia; el camí que va de Massarac a Cabanes, i que ahora també serveix de fita divisòria amb el terme

de Peralada, i el rec de l'estany Sort, amb notícia de les dates dels establiments i dels capbreus. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. 2 unitats. [2] p. Català

[1670]

"Memoria de lo que se usurpan los de Cabanes del terme del Sr. Don Lluís de Cartellà, senyor de Vilarnadal".

Informe anònim relatiu als drets del senyor del Castell de Vilarnadal que són apropiats pels veïns del poble de Cabanes, entre els quals es troben, pel que fa a la peça de terra anomenada les Deveses, el delme i el reconèixer el dret del senyor a capbrevar; i a tallar verns i altres arbres. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. Esborrany. [2] p. Català

1700. Súplica de Gertrudis de Cartellà Malla i Pere de Cartellà Desbac al lloctinent de Catalunya. Gertrudis de Cartellà Malla, viuda de Lluís de Cartellà i Desbac, i el seu fill Pere de Cartellà Desbac supliquen al lloctinent que, malgrat en la causa judicial oberta en la Reial Audiència reclamant la lliure possessió de la jurisdicció civil i criminal, mer i mixt imperi del terme de Vilarnadal, disputada pel comte de Perlada, i donat que Josep Casadevall i Puig, oficial de l'esmentat comtat, va capturar i empresonar a Baldiri Clotas, batlle de Vilarnadal, disposi sien redactades lletres executòries contra els oficials del comtat de Peralada, manant així mateix l'alliberament de Baldiri Clotas. [Barcelona]. Còpia. [2] p. (Moja 74/72)

Josep Casadevall i Puig (1665-1707) possiblement sigui el propietari de l'heretat de Sant Feliu de Cadins de Cabanes, que gaudia del benefici de privilegi militar

1687, juny, 17

Acta de presència i manifestacions estesa a requeriment de Francisca de Gelabert i Monrodon.

Bonaventura Gayolà, notari de Figueres, estèn acta de com Josep Casabó, escrivà i substitut seu, a requeriment de Francisca de Gelabert i Monrodon, viuda, i dels testimonis de Jaume Janer i Dídac Morera, pagesos, constituïts tots en presència d'Esteve Puig, batlle de Vilarnadal, en una terra sembrada, comptaren les garbes del cereal trobat, les quals foren carregades sobre dues carretes i portades a Vilarnadal per ser repartides entre l'arrendatari del delme, el rector com beneficiari de la primícia i l'arrendatari del vintè. Vilarnadal (Alt Empordà). Còpia autèntica estesa pel notari autoritzant. [5] p. Llatí i català

[1700]

Súplica de Gertrudis de Cartellà Malla i Pere de Cartellà Desbac al lloctinent de Catalunya.

Gertrudis de Cartellà Malla, viuda de Lluís de Cartellà i Desbac, i el seu fill Pere de Cartellà Desbac supliquen al lloctinent que, malgrat en la causa judicial oberta en la Reial Audiència reclamant la lliure possessió de la jurisdicció civil i criminal, mer i mixt imperi del terme de Vilarnadal, disputada pel comte de Perlada, i donat que Josep Casadevall i Puig, oficial de l'esmentat comtat, va capturar i empresonar a Baldiri Closas, batlle de Vilarnadal, disposi sien redactades lletres executòries contra

els oficials del comtat de Peralada, manant així mateix l'alliberament de Baldiri Closas. [Barcelona]. Còpia. [2] p. Català

[1700]

Resposta de Baldiri Closas, pagès de Vilarnadal, al requeriment presentat pel comte de Peralada per haver usurpat competències jurisdiccionals del Comtat de Peralada.

Baldiri Closas, pagès de Vilarnadal, respon al requeriment presentat per Pere Antoni Llach, procurador substituït de Mariano Catua, procurador general del comte de Peralada, fent constar els fonaments de dret que són exposats pel requeriment i de la captura per part del dit Closas de Fèlix Ramis i Josep Carbonell, habitants de Cabanes, i de dues escopetes, així com una burra de Josep Cabanes, també habitant de Cabanes, usurpant la jurisdicció del comte de Peralada, respon que el senyor i baró del lloc i Castell de Vilarnadal disposen de la jurisdicció, tant civil com criminal, en virtut d'acte de donació atorgat per Dalmau de Rocabertí, senyor de Peralada, a favor de Berenguer de Canadal, senyor de Vilarnadal, el 2 de setembre de 1432. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. Esborrany. [3] p. Català

[1703]

"Compte y memorial del tocant a pagar al notari baix scrit de dietas y salaris y demás treballs fets en la causa criminal en la cort ordinària del lloch y terme de Vilarnadal fulminada instant Jaume Moner y Ventós, treballador del lloch de Vilarnadal, contra Rafel Ramis, Pere Aguer y altres particulars habitants del lloch de Cabanas..." Minuta del notari [Bartomeu] Mir en què es fan constar els honoraris per conceptes. [Vilarnadal] (Alt Empordà). [2] p. Català

1703, maig, 14

Requeriment a capbrevar fet a instància de Joan Batlle, com a procurador substituït de Gertrudis de Cartellà, dirigit a Maria Roquí i el seu fill Joan

Joan Francesc Duran i Seguer, jutge i comissari en les causes de capbreuació de les rendes de Gertrudis de Cartellà i Malla íntima a Maria Roquí, viuda, i al seu fill Joan Roquí, veïns de Cabanes, perquè dins el termini de deu dies passin a capbrevar els drets que tinguin de l'esmentada senyora Figueres, aportant els títols i escriptures. (Alt Empordà). Imprès i manuscrit. 1 p. Català

1703, maig, 14 – 1703, agost, 30

"Trasllat de causa en lo tribunal enfiteoticari, entre parts de Dª Gertrudis de Cartellà y Malla contra los conyuges Fran[cis]co y Fran[cis]ca Carreras y Reguer de Castello de Ampurias, sobre capbreuació de una pessa de 3 vessanas en la partida las Devesas del lloch de Vilarnadal en domini directe de Cartellà a la prestació de delme y tasca. No consta fallada".

Joan Francesc Duran i Seguer, jutge i comissari en les causes de capbreuació de les rendes i drets de Gertrudis de Cartellà, senyora de Vilarnadal, seguint causa de capbreuació, obre causa contra Francesc de Carreras Reguer i la seva esposa Francisca, domiciliats a Castelló d'Ampúries, per una peça de terra situada en el lloc anomenat les Deveses. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. Còpia de la part demandant. [12] p. Llatí i català

1703, agost, 22

Recurs de súplica de la causa seguida en el tribunal emfiteuticari entre Gertrudis de Cartellà i Malla contra Francesc Carreras i la seva esposa Francisca per la capbreuació de una peça de terra de la partida anomenada les Deveses del lloc de Vilarnadal.

Josep Aguer, Rafel Ramis, Pere Aguer, Maria Roquí, viuda, i Joan Roquí, pagesos de Cabanes, i Francesc de Carreras i Reguer i la seva esposa Francisca, encausats per capbreuació, presenten recurs col·lectiu en la causa de capbreuació oberta particularment contra els cònjuges Carreras, recurs que és desestimat. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. Còpia de la part demandada. [4] p. Llatí i català

1703, agost, 11 – 1704, abril, 1

Causas emfiteuticàries promogudes per Gertrudis de Cartellà i Malla davant Joan Francesc Duran i Seguer, jutge de capbreuació, contra Maria Roquí, Francesc de Carreras i la seva esposa Francisca, Pere Aguer de la Sal, Rafel Ramis i Josep Aguer per negar-se a capbreuar.

Procediments judicials per les quals Maria Roquí, pagesa de Cabanes i viuda de Joan Roquí; Francesc de Carreras i Reguer i la seva esposa Francisca, domiciliats a Castelló d'Empúries; Pere Aguer de la Sal, pagès de Cabanes; Rafel Ramis, pagès de Cabanes, i Josep Aguer, també pagès del mateix lloc són encausats per negar-se a capbreuar terres del lloc anomenat Les Deveses. Cada plet incorpora les diferents diligències i compareixences de testimonis. Les cinc causes foren evocades, segons consta a la primera pàgina, a la Reial Audiència. Inclou la concòrdia signada entre el vescomte de Rocabertí i Galceran de Cartellà el 12 d'octubre de 1618. Figueres (Alt Empordà)]. Còpies autèntiques esteses per Baldiri Requesens i Bonaventura Gayolà, notaris de Figueres. [202] p. Llatí i català

1703, agost, 22 – 1704, abril, 8

Causa judicial oberta pel comte de Peralada davant la Reial Audiència contra Gertrudis de Cartellà.

Marià Catús, procurador del comte de Peralada, demanda a Gertrudis de Cartellà per haver citat a capbreuar a Francesc de Carreras i Reguer, Josep Aguer, Pere Aguer, Rafel Ramis, Maria Roquí i Joan Roquí, Rafel Verga i Brugat, Francesc Casadevall, Rafel Martí, Jaume Matas, Miquel Matas, Miquel Brugat i Francesc Figueres i Buach, possessors de terres del terme i castell de Cabanes del qual és senyor jurisdiccional el comte de Peralada i no el marquès de Cartellà. En el procés, i a la manera de prova, s'insereixen també les còpies de les demandes del comte de Peralada contra cada un dels esmentats emfiteutes obligats a capbreuar. Barcelona. Còpia. [68] p. Català i llatí

1704, maig, 2

Lletra citatòria de la Reial Audiència dirigida a Gertrudis de Cartellà, a instància de la Universitat de Cabanes.

Francisco Antonio Fernández de Velasco, lloctinent i capità general de Catalunya, notifica a Gertrudis de Cartellà que per part de la Universitat de Cabanes li ha estat

presentada una demanda, que transcriu, en la qual s'exposa que Gertrudis de Cartellà no ha dubtat en establir a Jaume Ventós, pagès de Vilarnadal, una gran peça de terra pròpia del terme i Universitat de Cabanes. Barcelona. [2] p. Llatí i català

1734, juny, 19 – 1734, setembre, 9

"Trasllat de causa en la curia de Vilarnadal entre parts de Joseph Farreró y Jordà contra Pere Clos y Pere Feliu de dit lloch de Vilarnadal y los regidors de Cabanes sobre perturbació de estos a aquell en la possessió de una pessa de terra anomenada la Llongaña, de 12 vessanas, en lo terme de Cabanas, que li fou establerta per lo Sr. Marquès de Cartellà, Sr. De dit lloch de Vilarnadal..."

Josep Farreró i Jordà, pagès, denúncia davant la Cúria de Vilarnadal, amb Josep Puig com a jutge ordinari i Joan Riussech i Morera com a escrivà, a Pere Clos i Pere Feliu, pagesos, i als regidors de Cabanes pel fet que li discuteixen els drets de possessió d'una peça de terra anomenada "La Llonganya", de dotze vessanes, situada en el terme de Cabanes, la qual li pertany per establiment emfitèutic atorgat al seu favor pel marquès de Cartellà, demanant així mateix immunitat. Vilarnadal (Alt Empordà). Còpia de la part demandant. [11] p. Castellà

1735, març, 23

Acta de manifestacions atorgada per Joan Galí i Antoni Serra a requeriment de Josep Farreró, pagès de Vilarnadal.

Joan Riussech i Morera, notari de Figueres, protocol·litza l'acta de manifestacions atorgada per Joan Galí i Antoni Serra en la qual donen testimoni de com a requeriment de Josep Farreró, pagès de Vilarnadal, anaren al camp anomenat "La Llonganya" del terme de Cabanes i de propietat del mateix Farreró on comprovaren que havien romput la barda que envoltava la terra per quatre llocs diferents i que el bestiar havia entrat i menjat el blat i l'ordi, així com escoltaren les declaracions de dos guardians i un pastor. Figueres. [3] p. Llatí i català

1760, febrer, 23 / 1760, febrer, 27

Informe pericial sobre un establiment emfitèutic atorgat a Vilarnadal.

Joan Pont, pagès del terme de Llers, i Felip Girbal, pagès de Cabanes, elegits per Àntimo Puig, assessor de Vilarnadal, per a informar sobre si és perjudicial o no al bé públic de Vilarnadal l'establiment emfitèutic atorgat per Abdon Ferraró a favor del marquès de Cartellà, d'una peça de terra anomenada la "Llonganya petita" situada a la vora del riu Llobregat, són del parer que sí es perjudicial. Inclou una carta de Àntimo Puig dirigida al marquès de Cartellà en el que adjunta l'informe pericial i dóna els parers de la universitat. [Vilarnadal (Alt Empordà)] i Figueres (Alt Empordà). [2] p. Català

[1780]

"Planta del riu [Llobregat de l'Empordà]»

Croquis del riu Llobregat de l'Empordà en el pas que serveix de fita divisòria entre el terme de Vilarnadal i el de Cabanes, amb el dibuix d'una resclosa feta pels veïns de

Cabanes i el llit del trenc del riu primitiu. [Vilarnadal (Alt Empordà)]. 1 unitat. [1] p. Català

1805, juny, 27 / 1805, juliol, 1

"Precari o nou establiment de una pessa de terra cituada en lo terme del lloch de Vilarnadal, fet y firmat per Joseph Farraró pages de dit lloch en nom de procurador de la il·lustre marquesa de moya, baronesa de aquell, a favor de Da. Rosa de Carreras i Cunill, viuda del de Cabanas".

Josep Farraró, pagès i procurador de Maria Lluïsa de Copons, marquesa de Moja, per poders signats a Barcelona el 14 de maig de 1805, atorga davant Anton Verdalet, notari de Figueres, escriptura d'establiment a favor de Rosa de Carreras i Cunill, viuda d'Ignasi Cunill, d'una peça de terra amb la intenció de finir així una causa judicial relacionada amb la possessió de l'esmentada terra. Inclou la diligència de l'assentament en el Registre d'Hipoteques de Figueres. Figueres (Alt Empordà). Còpia estesa sobre paper segellat pel notari autoritzant. [16] p. Català

1831, octubre,30 – 1832, setembre,24

Conflicte pel delme de raïms de la vinya d'Ignasi Conill situada en el terme de Vilarnadal.

Dossier relligat amb 2 lletres d'Ignasi Conill i de Solà dirigides al marquès de Moja i de Cartellà exposant que és exempt de satisfer el delme de raïms d'una peça de terra de 20 vessanes que fou establerta per Lluïsa de Copons a Rosa de Conill, viuda d'Ignasi de Conill, el 27 de juny de 1805, còpia de les dues lletres de resposta del marquès i acceptació d'Ignasi Conill de pagar. Cabanes (Alt Empordà) i Barcelona. Original i còpia. 5 unitats. [14] p. Castellà i català

1833, octubre, 18 – 1833, novembre, 19

Lletres de Ramon Conill de Solà dirigides a Pau Vilaró, administrador del Marquesat de Moja i de Cartellà.

Dossier amb missives de Ramon Conill de Solà. Inclou 2 lletres de Josep Farraró dirigides a Ramon Conill, una altra de Ramon Conill dirigida a Pau Vilaró en la qual es troba estesa la còpia de la contesta. Barcelona, Cabanes, Vilarnadal, Masarac, (Alt Empordà). 6 cartes (inclosa la còpia). [13] p. Castellà

1852, novembre, 21

Lletra de Francesc Antoni Pla a la marquesa de Moja.

Francesc Antoni Pla, prevere i apoderat, comunica a la marquesa de Moja que voldria fer-li lliurament de l'escriptura d'un establiment emfitèutic atorgat a favor de Miquel Farraró, pagès de Vilarnadal, una concòrdia signada entre la marquesa de Cartellà i els veïns de Cabanes i un llibre anomenat "Quadern del capbreu de Vilarnadal del Sr. Marquès de Cartellà del any 1591. Girona. 1 p. Català

1861, juny, 7

Decret del governador civil de Girona dirigida al batlle de Masarac en relació a la peça de terra anomenada la "Llonganya petita", de Vilarnadal, de propietat comunal.

José de Urbizlondo, governador civil de Girona, comunica a l'alcalde de Masarac que, vista la queixa que diversos veïns de Vilarnadal li han dirigit com a batlle del districte pel fet que Vicent Farraró ha establert terres del comunal anomenat "Llonganya petita"; així com també vista la sol·licitud de Jaume Artigas, en representació de la senyora marquesa de Moja i de Cartellà, pretenint que es desestimïn les gestions dels veïns perquè van en detriment dels obtentors del domini útil, establiments emfitèutics dels quals van ser atorgats per la marquesa, i vist també l'informe de l'ajuntament en el que nega que la marquesa hagi mai practicat altres actes de propietat i possessió que no fossin els de aprofitament comú a l'igual que els altres veïns, i altres consideracions i disposicions legals, procedeixi a impedir que Vicent Farraró s'atorgui drets de propietat sobre la "Llonganya petita". Girona. Còpia. [4] p. Castellà

Bibliografia:

- COMPTE I FREIXANET, Albert. *Cabanes al segle XVIII: un exemple d'expansió de les terres de cultiu per mitjà d'establiments i roturacions d'aigualleixos i garrigues*. Annals de l'IEE, núm. 29, Figueres, 1996
- Crònica de Pere Serra i Prim cabanesemporda.co
- Fons del Marquesat de Moja. Biblioteca de Catalunya
- Fons Família Farreró de can Batista, de Vilarnadal. Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà
- Arxiu Municipal de Cabanes – cabanesemporda.com
 - Béns comunals i propis
 - La Llonganya i el riberal del Llobregat
 - Repartiment i establiment d'aigualleixos i garrigues